

PRD FESTIVAL SOUŠ ŮSTÍ NAD LABEM aneb RADOST JE MÁLO

Někdy počátkem roku mi zatelefonovala členka týmu nadšenců ze soukromého gymnasia Schola ludus z Ústí nad Labem. Rozhodli se uskutečnit velkolepý divadelní podnik s názvem PRD FESTIVAL SOUŠ, což v nezkrácené řeči znamená První republikový divadelní festival soukromých škol. Líčená vize festivalu (plánovaného na 13.–17. 4. 1993) se mi poslouchala jako výplod bujaré fantazie. Přiznávám, že libě znějící mému uchu. K podpoře sympatického projektu jsem sice mohl nabídnout pouze svojí zkušenost a pomoc a nikoliv finanční podporu. Dohodli jsme se tehdy, že přijedu do poroty a budu kdykoliv připraven pomoci radou během přípravy festivalu.

Po čase přišlo neotřelé písemné pozvání a spolu s ním neotřelé propozice festivalu. V nich jsem vyčetl, že organizátoři nic nedali na má slova o liché představě o tom, jak budou soutěžní představení analyzovat a hodnotit zvukná jména českého uměleckého nebe a jak se jejich nositelé stanou hosty festivalu, kteří zároveň přispějí aktivně svým kumštem do jeho programu. Myslel jsem si o tom své a neočekával, že se v porotě sejdu o Lubošem Andrštem, Jiřím Bartoškou, Bárrou Basikovou, Ivou Bittovou, Pavlem Bobkem, Janem Burianem, Josefem Dvořákem, Václavem Havlem, Miroslavem Horníčkem, Borisem Hybnerem, Jaroslavem Hutkou, Ivanou Chýlkovou, Petrem Jandou, Vladimírem Páralem, Michalem Prokopem, Vladislavem Smoljakem, Jiřím Suchým, Zdeňkem Svěrákem o s dalšími pozvanými, jejichž celkový počet se pohyboval kolem čísla 50. Myslel jsem si totiž, v zajetí své profesní zkušenosti, že to není nejšťastnější volba z hlediska úkolu, jíž je kritické hodnocení spjaté s pedagogickým působením na víceméně divadelně nepoznamenané tvůrce studentského divadla.

Vlastní festival a jeho duch mne v mém názoru zviklaly. Nemýlil jsem se pouze v jednom. S výjimkou Miroslava Kovářika, Magdy Pavelekové a Petra Vaňka jsem se v porotě nesešel s nikým dalším z té padesátky pozvaných. Někteří pozvání přijeli, aby dali zaznít svému umění, ale nezúčastnili se práce poroty. Vedle vystoupení studentských divadelních souborů zde ve zhruba stejné míře bylo pamatováno na vystoupení jednotlivců a uměleckých souborů pro studenty. Velkoryse pojatý projekt festivalu nezůstal nic dlužen ze své velkorysosti ani vlastnímu programu festivalu. Zejména v tom, že dal z jeviště promluvit osobnostem z řad studentů a oplátkou jim umožnil setkání s osobnostmi, které se uměním zabývají profesně. V oné programové možnosti setkat se s osobnostmi vězelo jádro pudla ústeckého festivalu. Šlo zde především o možnost prezentace osobitého vidění tvůrců studentských divadel a o jejich inspiraci a až potom o kultivaci divadelní činnosti souborů a dovedností jejich členů. Zda si tuto premisu organizátoři předem vytkli či nikoliv není až tak důležité. Podstatné je, že se prosadila, a to ve prospěch všech, kdo se mohli v Ústí n. L. setkat. Píši-li všech, nevyjímám ani ty, kdož se

festivalu zúčastnili coby reprezentanti umění z profese a věřím, že ti, kdož na pozvání nereflektovali či jej nemohli přijmout, by olitovali, kdyby mohli tušit, o co přišli. Přišli nejméně o injekci, kterou čas od času potřebuje i ten největší optimista, totiž očividný důkaz tvořivého potenciálu, tkvícího v mladých zájemcích o divadlo a v jejich kantorech, o očividný důkaz toho, že se dají dělat divy, pokud se podaří otevřít vnější i vnitřní stavidla tvořivosti.

PRD FESTIVAL SOUŠ se otevřel souborům soukromých škol z České republiky s inscenacemi her z vlastní tvorby na libovolné téma, přičemž autorem mohl být student, pedagog či jiný zaměstnanec školy, popřípadě i příslušníci jejich rodin. Podmínkou bylo, že hru musí herecky realizovat pouze příslušníci školy. Na režii se mohl podílet kdokoli. Minutáž představení byla limitována 20 až 60 minutami.

Organizátoři oslovili 125 středních soukromých škol z celé ČR, studenty gymnázií, obchodních akademií a rodinných škol. Prostřednictvím organizace FEDE oslovili zahraniční zájemce a osobně družební školu z Dánska. O účast na festivalu projevilo zájem na 25 souborů. Ve dnech 14.–16. 4. 1993 jich v Ústí n. L. vystoupilo 19, z toho 3 soubory s inscenacemi, jejichž základem nebyla vlastní tvorba a proto nesoutěžně. Sjeli se sem z Liberce, Havířova, Prahy, Plzně, Opavy, Frýdku-Místku, Olomouce a dánského města Ørum. Z některých míst se zúčastnilo festivalu více škol a jejich souborů, zvláště z Prahy a Havířova. Hned tři soubory byly z pořádajícího místa, z Ústí n. L.

Vedle libereckého nastudování Vodsed'álkovy Nové komedije vo Libuši a dívčí válce a plzeňské inscenace Macourkových textů, tvořily program ústeckého festivalu původní autorské práce členů hrajících divadelních kolektivů. Jejich úroveň byla různá, od nepříliš zdařilých pokusů, poznamenaných absencí základních poznatků a zkušeností, přes práce vypovídající o invenci jejich autorů, jimž chyběla k dosažení zajímavějšího tvaru divadelní zkušenost, až k inscenacím poučených tvůrců, které snesou srovnání s tím nejlepším, co lze na amatérských jevištích uzříti. Jedno však měly všechny inscenace společné, a to nezměrné chtění tvůrců sdělit názor a stanovisko k jevům, které je obklopují a kterými žijí. Tematický záběr byl přitom velice pestrý. Představení reflektovala kriticky vztahy mezi učiteli a žáky, rodiči a jejich dorůstajícími dětmi, zabývala se vztahy dívek a chlapců a jejich předobrazem ve vztazích jejich rodičů, nechyběla tematika ekologická, tvůrci se nevyhýbali ani takovým tématům, jakými jsou drogová závislost, otázky moci a násilí. Nechyběl ani hlubší ponor do aktuálních celospolečenských jevů, například do problematiky „kulturní nepolitiky“ či přesněji „kulturní anarchie“ a jejich možných budoucích efektů. Je zapotřebí podotknout, že se tato reflexe mladých tvůrců ve většině případů neděla formou studentské recese, jak by se dalo očekávat, ale namnoze zaujatými pokusy promlouvat o vážných věcech s plnou vážností. Tím nechci ale tvrdit, že ve většině představení chyběl humor a potřebný nadhled.

Mezi inscenacemi, které zaujaly nejvíce, byla i taková, která byla přímo trestí humoru. Obdržela po právu zvláštní cenu poroty. Přivezl jí na festival soubor Gymnázia J. Seiferta z Prahy a uvedl pod názvem Komtur, s podtitulkem Universální opera. Libreto této kvazi opery napsal vedoucí a režisér souboru Karel Loula, který má na svědomí i její hudební podobu. Sám přichází jako první no jeviště ve fraku, aby nám, dříve než usedne ke klavíru, sdělil, co nás čeká, spolu s dovětkem, že po zhlédnutí netřeba již na další opery chodit. Poté nastoupí celý pěvecký a zároveň herecký kolektiv souboru, jehož průměrný věk je tak 13 let, za zpěvu sboru Proč bychom se netěšili ze Smetanovy Prodané nevěsty. Byli jsme předem upozorněni, a tak se nedivíme, ale upřímně až k slzám se bavíme nad prvním střihem do Mozartova Dona Giovanniho, nad hlasovými transpozicemi, nad peripetemi příběhu, zkrátka nad vynalézavostí a humorem, který se na nás valí z jeviště. Po duetu Komtura a Dana Giovanniho se druhý z nich propadá za trest do pekla, aby se nám objevil posléze ve společnosti prodané nevěsty Mařenky, pak Carmen, Rusalky a nakonec Toscy a znovu a znovu propadl peklu. Nenapravitelnost svůdců a obětí je nekonečná jako lidstvo samo. A není jisto, zda pokus o jinou formu trestu bude úspěšný. Tosca, která se vrhla z výšin Andělského hradu do hlubin (pod jeviště k nohám diváků) je totiž ze své smrti vysvobozena, aby mohl být Don Giovanni potrestán tím, že ji dostane za manželku. Uběhla půlhodina a představení končí spontánním potleskem a potěchou v duši každého, kdo jej sledoval, kdo mohl být přítomen gejzíru nápadů, vtipu a chytrého humoru a zároveň pěvecké bravuře většiny pěvců-herců, zvláště pak sopránů představitele Dona Giovanniho. Něco tak průzračného a čistého jsem osobně snad ještě bezprostředně z jeviště neslyšel. Ti, kdož se zaobírají divadlem provozovaným dětmi, by z mého popisu inscenace mohli usuzovat, že s nadšením líčím něco, co toho není hodno. Mohli by namítnout, že jde o výmysl dospělého, který s dětmi nadřel pěvecké party a secvičil k nim potřebné aranžmá a gesta, že to není látka dětem vlastní, případně že jde o jejich zneužití. Ano, opravdu to vymyslel dospělý student posledního ročníku renomovaného hudebního učiliště, opravdu s dětmi nadřel pěvecké party a patrně k nim secvičil aranžmá a gesta. Udělal to s nimi tak, že je to výsostně zajímavá, že jejich zaujetí cítíte v každém okamžiku z jeviště, že cítíte, jak se oni vzájemně cítí na jevišti. Udělal to tak, že je vybavil dovednostmi, bez nichž by nebylo vůbec možné přistoupit k nastudování a za nimiž teprve začíná opravdové tvoření a snaha o divadelní tvar. Udělal to tak, že je vybavil smyslem pro nadhled a úspornost výrazových prostředků, dal jim do vínku tak vzácnou noblesu. Udělal to tak, že z toho mají prospěch účinkující i diváci. Výsledek jejich práce je pro všechny vskutku vnímavé vedoucí dětských divadelních kolektivů ukázkou jedné z málo využívaných možností práce s dětmi, příspěvkem, který by neměl být opomenut. Žel, pohlédneme-li na program národní přehlídky dětského divadla v Prachaticích, zjistíme, že se tak už částečně stalo.

Stal-li se Komtur favoritem v oblasti hudebně dramatické, stal se v oblasti činoherní favoritem soubor Hamaian z hostitelského Gymnázia v Ústí n. L. s inscenací původní hry členky souboru Kláry Špičkové, dotvořené režisérem Karlem Tománkem a kolektivem souboru. Jejich hra nazvaná Na divokém Západě byla v první řadě strhující hodinovou zábavou a zároveň kritickou reflexí současného stavu nositelů a „nosičů“ kultury, předjímající budoucí efekty, jimž stávající realita připravuje živnou půdu. Inscenace nesla znaky divadla poučeného a nadto vládnoucího uměním improvizace. Až na jistý výpadek v počátku poslední třetiny hry, kdy se nepodařilo udržet potřebné napětí a rytmus, šlo o inscenaci s přesně budovanými situacemi, množstvím přesně časovaných black-outů s perfektně uplatňovanými pointami, vzbuzujícími salvy smíchu. Hra se odvíjí na půdorysu banálního rodokapsového příběhu z divokého Západu, neustále principiálně zcizovaného všemi dostupnými prostředky. Odvíjí se ve dvou liniích. První je linie „pedagoga-kulturträgera“ (Karel Tománek), která klene svůj oblouk od bezbřehého optimismu, který je sto dokazovat, že i škvár a brak přinášejí pozitivní hodnoty, přes výhrady k chování žáků-herců, až po výrok „My sice máme ten pedagogický optimismus v osnovách, ale řeknu vám, řezat je, řezat!, řezat!, je málo“. Druhá linie je nesena vlastním příběhem hry a spolu s ním průběžnými zcizovacími prvky. Klene se k stále se prohlubující plytkosti a zvětšujícímu se násilí. V závěru se obě linie prostoupí a v rámci hry na hru dojde k zastřelení a umlácení „pedagoga-kulturträgera“, nad nímž nakonec studenti zapějí *Gaudeamus igitur*.

Nejsem si zcela jist, zda přebujelá invence souboru a množství gagů, útočících na bránice diváků v permanentním soustředěném tahu, není oslabujícím prvkem myšlenkového sdělení. Ba, nejsem si ani jist, zda se to vše neděje jaksi bezděčně, z přetlaku kreativity, schopné zobrazovat skutečnost kolem nás. Ať tak či onak, nelze ústeckému Hamaianu upřít schopnost zaujmout a oslovit diváka. Navíc mu nelze upřít mimořádnou schopnost kolektivní souhry a přitom nevyzvednout herecké výkony většiny členů souboru, mezi nimi zejména výkon Petra Michálka. Soubor získal hned tři ocenění – cenu za Divadlo, za režii a za herecký výkon P. Michálka.

Vedle těchto dvou popsaných inscenací, které byly vrcholem festivalu, byla řada dalších ocenění hodných inscenací a výkonů. Cenu za scénář ke své hře ze studentského prostředí získal soubor Gymnázia z Havířova. Cena sympatie byla udělena za inscenace *Jde to?* a *Svět v závorkách* souboru gymnázia F. Křížíka z Plzně. Cenu diváka získal soubor dívčího lycea z Opavy za svou hru *Cesta za poznáním*. Soubor mistrovské školy uměleckého designu z Prahy si z Ústí odvezl cenu za kostýmy ke své hře *Hospodinovy hříchy*. Do druhého souboru gymnázia z Havířova putovaly ceny za mužský a ženský herecký výkon ve hře *Planeta Venuše* aneb *Člověk a moc* a konečně cenu festivalu obdržela členka souboru *Djurs Ungdomsskole* z Dánska. Zvláštní odměnou bylo navíc zařazení nejzdařilejších výstupů a částí inscenací do závěrečného galapředstavení.

Představení se hrála vždy odpoledne na třech scénách v Ústí n. L. – v Činoherním studiu, v Národním domě a v Domě kultury. Každé dopoledne se konaly rozborové semináře k jednotlivým soutěžním představením z předchozího dne. Večery byly vyhrazeny představením hostujících profesionálů a divadel, koncertům a tanci. Účastníci festivalu mohli podle své chuti volit ze široké nabídky: Petr Vaněk – Ohňový večer, Petr Vaněk podruhé – Bláznovy zápisky, vystoupení Magdy Pavelekové, Mirek Kovářik – Blues pro bláznivou holku, Divadlo Husa na provázku Brno – Zahradní slavnost, Jana Koubková – Pocitové divadlo, Svatava Antošová – Tvou tvář, kapely Žlutý pes, Kristýna-folk-rock, Metalinda, Stará škola, Ayerdall, ještě jednou Jana Koubková, Vladimír Mišík, Doležalovo kvarteto, swingová tančírna, diskotéky a na konec velký maškarní bál.

Kdo kdy organizoval, byť docela malou divadelní akci, ví, že to není jen tak. Dovede si také představit, co to obnáší zorganizovat festival, který jsem se snažil přiblížit těmito řádky těm, kdo mu nemohli být přítomni. Dovede si představit, co to obnáší získat na něj finanční prostředky, co to znamená ubytovat, stravovat a v případě rozlehlého města i dopravovat přes 300 lidí, v tom zahraniční soubor z Dánska, jehož členové se po příjezdu do severních Čech začnou dusit a vyhledávat lékařskou pomoc, co dá práce vydávání zpravodaje přehlídky, nasmlouvat sály, odborníky a soubory a skloubit program tak, aby vše klapalo jak na drátku. Jako ten, kdo se již drahně let takovou činností zabývá, skláním před studenty, kantory a ředitelem gymnázia Schola ludus Pavlem Slezáčkem svůj širák co nejhluběji. Ve své organizační zkoušce obstáli na výbornou. Byli sto dokonce na návrh poroty ze dne na den přeorganizovat původně paralelně koncipovaný program tak, aby všichni mohli vidět všechno. Ale hlavně, vše bez zveřejňované nervosity, s klidem a přehledem. Nadto na festivalu uvedli tři inscenace třech kolektivů své školy, přičemž jeden byl složen z kantorů a jejich ředitele. Zvláště při jejich představení jsem si uvědomoval, v čem tkví jádro velkorysosti ústeckých organizátorů festivalu. Zdá se mi, že spočívá ve schopnosti nepředpojatého partnerství, jehož jsou schopni ti, kdož se sami cítí zdravě, kdož ctí osobnost partnera a nezkoumají, zda netrpí nějakou vadou, pro kterou by mu nemohli podat ruku. Patrně v tomto čase nejsme sto docenit, co to ústecké podání ruky znamená. Jen snad tušíme, že víc, než jsme mocni domyslet. Soukromé školy jsou u nás stáry od jednoho do tří roků. Ve 125 oslovených školách podalo festivalu ruku na 25 nových divadelních kolektivů. To jo celá pětina.

Ačkoliv nemám kulturní optimismus v osnovách, řeknu vám, radost, radost!, RADOST!, je málo.

Milan Strotzer

Publikováno: Časopis Amatérská scéna 6/1993, str. 20